

Анастасија Милин и Милица Алексић

Студенткиње ОАС, Факултет музичке уметности,
Универзитет уметности у Београду, Република Србија
anastasija.milin@gmail.com ~ pticicica@gmail.com

**ПРАВЦИ УНАПРЕЂИВАЊА САРАДЊЕ
СТУДЕНАТА И ПРОФЕСОРА НА ФАКУЛТЕТУ
МУЗИЧКЕ УМЕТНОСТИ У БЕОГРАДУ****Сажетак**

Модел индивидуалне наставе инструмента или певања – *један на један*, незаменљив је у обучавању музичара и представља примарни метод у високошколском музичком образовном систему у Европи. Циљеви овог истраживања јесу: испитивање начина за унапређење сарадње студент–професор; испитивање начина на који студенти Факултета музичке уметности у Београду вреднују однос са професором главног предмета/ментора и какав је њихов став према професионалној сарадњи средњих музичких школа и ФМУ у Београду; формулисање предлога за оптималнијим *сиојем* студент–професор. Пригодни узорак чинили су студенти ФМУ у Београду, док је истраживање вршено електронским путем применом упитника. Највећи број испитаника сматра да је сарадња са професором/ментором одлична, али да је неопходна већа ангажованост професора инструмента када је реч о солистичким концертима студената, с обзиром на то да су сви испитаници који су остварили солистички концерт, по њиховим речима, то учинили на сопствену иницијативу. Примећујемо доминантност личне иницијативе студената и када су у питању програми међународне размене студената и похађање мастер класова. На наш предлог да се у оквиру ФМУ оформи стручна служба педагога/психолога, већина испитаника је позитивно реаговала. Највећи проценат њих сматра да би неки вид ваннаставних активности био користан, као и да би требало ојачати сарадњу средњих музичких школа са Факултетом музичке уметности у Београду.

Кључне речи: студент, професор, сарадња, ФМУ, упитник

Увод

Улога наставника и професора у процесу музичког образовања музички даровитих од немерљивог је значаја за постизање успешности у било којој сфери музичког ангажовања, до те мере да се његов посредни утицај наставља и у фази професионалне каријере музичара (Bogunović & Mirović, 2014). Ту првенствено мислимо на вид индивидуалне наставе инструмента или певања – *један на један*. Увидом у литературу наишли смо на потврду тезе да је такав модел наставе значајан и незаменљив у обучавању професионалних музичара. Међу ауторима који упућују на овакву тврдњу, могу се

издвојити: Kennell, 2002; Purser, 2005; Burt & Mills, 2006 (према: Carey & Grant, 2014). Због бројних предности које индивидуални рад са студентима пружа, он се и даље примењује као примарни метод наставе у високошколском музичком образовном систему широм Европе (Association of European Conservatoires/AEC, 2010 према: Carey & Grant, 2014). Неке студије пак, сугеришу да овај наставни модел може имати и негативне ефекте на студенте (Persson, 1994; Burwell, 2006), првенствено што се тиче непостојања баланса студент–професор у наставном процесу (Polifonia, 2010 према: Carey & Grant, 2014), „(...) који не обезбеђује dovoljan nivo transferabilnih veština i znanja” (Bogunović, Dubljević & Buden, 2012).

Чини се да код нас овакав вид наставе не остварује свој пуни потенцијал, будући да је у пракси недовољно усмерен на студенте и њихове потребе. С тим у вези, истичемо истраживање које се бавило проучавањем студентских процена компетенција наставника на Факултету музичке уметности у Београду, као и степеном остварености њихових очекивања од професора, а које је показало да „(...) има основа за закључак да наставници не дају adekvatan odgovor na potrebe studenata u domenu podrške, podsticaja, razumevanja, ličnog razvoja studenata, javnog nastupa, pedagoških metoda i inoviranju nastave.” (Bogunović & Mirović, 2014:484).

За успешан и плодотворан индивидуални тип наставе веома је значајан квалитет односа који ће се успоставити и изградити између професора главног предмета/ментора и студента. Према речима Лемана, Слободе и Вудија: „Odnos zasnovan na uzajamnom poštovanju i razmeni ideja može više koristiti učenicima [студентима] u ostvarivanju najviših nivoa muzičkih priprema i postignuća.” (Leman, Sloboda & Vudi, 2012:215–216). Компатибилност студената и професора главног предмета, како по односу према струци, тако и по личним карактеристикама, те самим тим и по начину приступа музичком усавршавању, препознали смо као веома битан фактор за успешну сарадњу. Као кључан фактор такође се издваја и педагошка компетенција наставника у средњошколском музичком образовању, док на високом образовном ступњу на значају добијају особине наставника као професионалца, ментора и некога ко усмерава студенте ка даљем професионалном музичком ангажману (Bogunović & Mirović, 2014). Треба напоменути да се развијање свести о процесу целоживотног учења код студената, такође очекује од професора на факултетима управо из разлога што се студенти налазе само на корак од великог изазова који представља активно укључивање у професионални музички свет. Педагошке вештине наставника, би у том смислу, требало да одговоре захтевима *духа времена*, имајући у виду убрзани технолошки и развој медија, али и на растућу потребу за самопрезентацијом студената. Овде мислимо како на студенте инструменталисте, тј. извођаче, тако и на оне који се баве научном теоријско-аналитичком музичком праксом. Наиме, савремени тренутак, у којем велику улогу заузима медијска видљивост и присутност музичара, захтева од студената висок степен владања вешти-

нама самопрезентације на бројним друштвеним мрежама, формирање и константно ширење релевантних професионалних социјалних кругова, као и адекватно презентовање личних достигнућа у оквиру локалне заједнице, али и шире.

Подстакнуте закључцима поменутог истраживања у нашој средини (Bogunović & Mirović, 2014) покушале смо да сазнамо које то аспекте сарадње студент–професор главних/главног предмета данашњи студенти сматрају позитивним, а које мање позитивним. *Ослушкивање* мишљења студената могло би бити корисно у даљем процесу унапређења наставног плана и програма, а што и јесте задатак сваке образовне институције. Константно унапређивање курикулума захтева и евалуацију његове ефикасности, те би резултати овог студентског истраживачког рада можда могли да допринесу формирању потпуније слике о томе које педагошке стратегије доносе добре резултате, а које би могле бити усавршене. У том смислу, тежиле смо ка продубљивању сазнања о природи квалитативних процена студената, које се тичу њиховог личног утиска и доживљаја, а који се односи на индивидуални рад са професором/професорима главног/главних предмета, тј. менторима приликом израде семинарских радова .

Методологија истраживања

Циљеви

Циљеви овог истраживања тичу се постизања увида у начин на који студенти Факултета музичке уметности у Београду тренутно виде и вреднују њихов однос са професором/професорима главног/главних предмета/ментором, те консеквентно, и испитивање начина на које је могуће унапредити сарадњу студент–професор, како би се достигла оптимална граница у развоју професионалних вештина студената. Још један од циљева јесте и прикупљање података о томе какав је став студената према постојећој професионалној сарадњи средњих музичких школа на територији града Београда и Факултета музичке уметности у Београду. С тим у вези, циљ истраживања обухвата и формулацију предлога приликом одабира процедуре за оптималнијим спојем студент–професор, чијом би се имплементацијом у наставни систем предупредио, понекад можда не баш у пуној мери, одговарајући спој студент–професор, те стицање сазнања о томе какав је став студената у вези са предложеним облицима активности унапређења потенцијалног одабира класе, пред којим су се студенти налазили након положеног пријемног испита.

Узорак

Пригодни узорак у нашем истраживању (N=35) чинили су студенти Факултета музичке уметности у Београду са свих нивоа студија (основне, мастер,

специјалистичке и докторске академске студије). По узору на поменуто истраживање (Bogunović & Mirović, 2014) извршиле смо груписање испитаника у две групе, у складу са два основна студијска програма: 1. вокално-инструменталне/извођачке студијске програме (дириговање, соло певање, клавир, гудачки и дувачки инструменти, полиинструментални) који одговарају индивидуалном типу наставе, тј. настави у класи одређеног професора и 2. теоријске програме на којима се изводи групни тип наставе (музикологија, етномузикологија и етнокорееологија, музичка теорија, музичка педагогија, композиција). Испитаници су били са различитих година студија, при чему примећујемо нешто већи број њих са IV године ОАС (23%).

Инструмент

Прикупљање података извршено је применом упитника, осмишљеног за потребе овог истраживања, са питањима отвореног/експликативног и затвореног типа (24 питања), при чему су га испитаници анонимно попуњавали. Упитник се састоји од неколико група питања: (1) тренутно образовање: одсек, ниво и година студија, (2) избор класе, (3) такмичарски и извођачки успеси, (4) видови професионалног усавршавања, (5) евалуација квалитета сарадње студент-професор, (6) облици унапређења квалитета сарадње са професором. Добијени одговори на питања затвореног типа обрађивани су квантитативним методолошким приступом, дескриптивном статистиком (фреквенције и проценти), док су одговори на питања отвореног типа обрађивани креирањем категорија. Добијене резултате смо обрађивале као појединачне варијабле, а потом извршиле груписање и поређење по релевантним критеријумима.

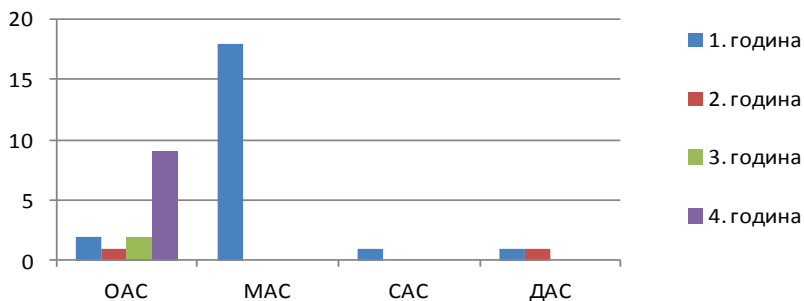
Процедура истраживања

Испитаници су добровољно учествовали у истраживању, попуњавањем упитника, које се одвијало на Интернету, преко линка постављеног на Фејсбук групи студената ФМУ, у току априла месеца 2019. године. Испитаници су упознати са сврхом истраживања и анонимношћу података.

Резултати

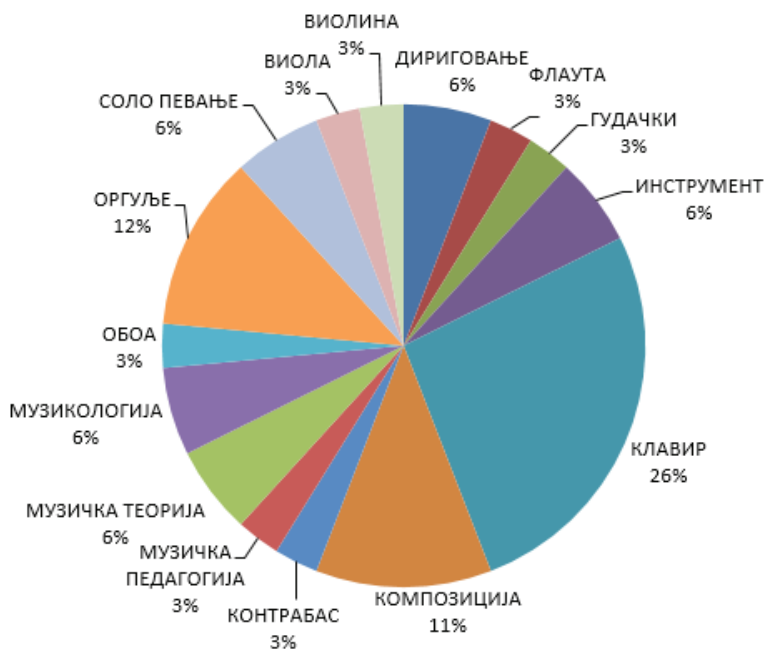
Опште информације у вези са тренутним образовањем

Прикупљени подаци нам говоре о томе да од укупног броја испитаника, њих 40% похађа основне академске студије, 51% мастер академске студије, 3% специјалистичке академске студије и 6% докторске академске студије (графикон 1).

Графикон 1. Ниво и година студија испитаника

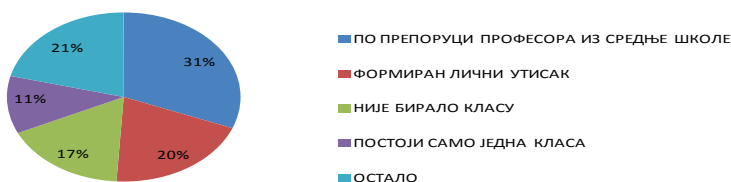
Испитаници који похађају вокално-инструменталне/извођачке студијске програме (дириговање, соло певање, клавир, гудачки и дувачки инструменти, полиинструментални) чине 71%, док испитаници који похађају теоријске програме (музикологија, етномузикологија и етнокорееологија, музичка теорија, музичка педагогија, композиција) чине 29% укупног броја испитаника (графикон 2).

Графикон 2. Одсек испитаника

Питања у вези са избором класе

Резултати показују да велики утицај на одабир класе имају професори у средњим музичким школама, будући да је највећи број испитаника класу одабрао по препоруци професора из средње музичке школе (31%). Мањи број њих класу је одабрао на основу формираног личног утиска, креираног на основу индивидуалних запажања приликом присуствовања концертима и наступима дотичног професора (20%). Нешто мањи број испитаника није имао удела у одабиру класе/професора главног предмета (17%). Запажамо да одређени број испитаника није имао избора при одабиру класе, с обзиром на то да на ФМУ за одређене инструменте постоји само један професор који изводи наставу, па самим тим и једна једина класа (11%) (графикон 3).

Графикон 3. Одабир класе

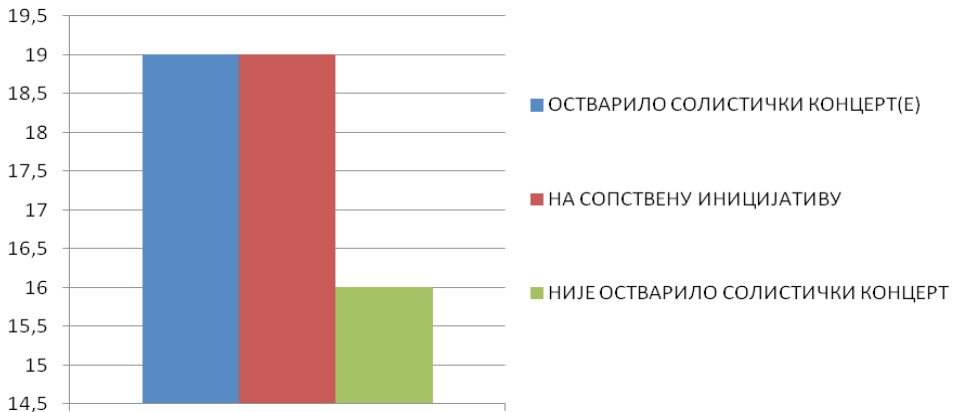
Када се је реч о континуитету рада са једним професором, примећујемо да највећи број испитаника похађа наставу у класи истог професора главног предмета на ФМУ (86%), док се далеко мањи број њих одлучило за промену класе (14%). Од испитаника који су континуирано похађају наставу у истој класи, највећи број њих је задовољан својим избором класе (51%), одређени број њих нема могућност промене класе (11%), нешто мањи број испитаника би желео да промени класу, али не види бољу опцију (6%), најмањи број њих се изјаснио као изразито незадовољан (3%), а извештај број испитаника није понудио додатно објашњење (14%). Од испитаника који су променили класу већина је то учинила због незадовољства сарадњом са професором главног предмета (60%). Будући да извештај проценат испитаника похађа теоретске одсеке, битно је да истакнемо да су они под променом класе мислили на промену професора, под чијим менторством пишу семинарски рад из главног предмета. Остатак испитаника није понудио додатно објашњење о разлозима за промену класе (40%).

Највећи број испитаника планира и жели да остане у истој класи (86%), док се мањи број њих одлучио да ће у будућности да промени класу (11%). На питање да ли планирају промену класе њих 3% није дало одговор. Напокон, занимало нас је и какве предлоге испитаници имају за бољи одабир класе од стране будућих студената. Највећи број њих сматра да су за добар одабир класе битне консултације са што већим бројем професора (60%), а потом и консултације са старијим колегама и припремни часови. Подјед-

нако исти проценат испитаника верује да би направио бољи избор класе да је у завршној години средње школе организован неки тип отворене радионице на којој би било могуће упознавање и сарадња са свим професорима са катедре Факултета (51% сматра да би, док 49% сматра да не би).

Питања у вези са такмичарским и извођачким успесима

Резултати показују баланс између броја испитаника који јесу (51%) и оних који нису освајали награде на различитим такмичењима (49%). Од испитаника који су конкретно навели такмичења на којима су освојили награде њих 6% је то учинило на републичким, њих 11% на међународним и исто толико и на републичким и на међународним такмичењима (11%). Запажамо приближно исти однос у броју оних испитаника који су остварили солистичке концерте (54%) и оних који то до сада нису учинили (46%). Сви испитаници који су до сада остварили солистичке концерте су то учинили на сопствену иницијативу (100%) (графикон 4).

Графикон 4. Концертна делатност испитаника

Питања у вези са професионалним усавршавањем

Запажамо мали број испитаника који су до сада учествовали у програмима међународне размене студената (14%), од којих је већина то учинила на личну иницијативу (60%). Када је реч о похађању мастер класова, примећујемо да у односу на оне који то нису чинили, превагу односе студенти који се јесу усавршавали на овакав начин (66%), од којих је већина то учинила на личну иницијативу (74%).

Питања која се односе на евалуацију квалитета сарадње студент-професор

Испитаници су пред собом имали питање у којем је требало да оцене сарадњу са својим професором главног предмета. На ово питање отвореног типа, највећи број испитаника се изјаснио да је сарадња одлична (37%),

нешто мањи број испитаника сматра да је сарадња коректна (29%), а извештајан број испитаника се изјаснио да је сарадња са професором лоша (11%).

На питање у којем је требало да издвоје нешто што је посебно позитивно у њиховом односу са професором, највећи број испитаника је издвојио отвореност у сарадњи (23%), потом добру комуникацију (17%), посвећеност (14%) и професионалност (11%). Од преосталих малобројних одговора посебно је занимљив био „вера у уметност”. Након овог питања, од испитаника је тражено да издвоје потешкоће које имају у сарадњи са професором и најбројнији одговори су ишли у корист непрофесионалности (23%), а уједначен је проценат испитаника који издваја неодговарајућу организацију, некомпатибилност, претеране захтеве и карактер професора (2%).

Питања која се односе на унапређење сарадње са професором

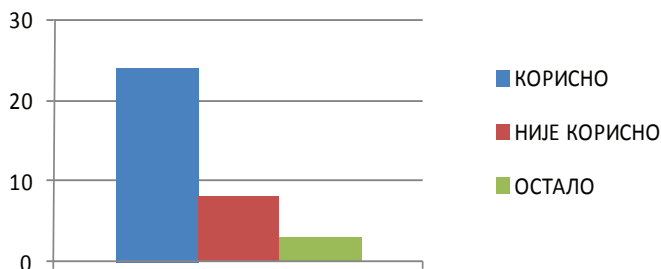
У последњој групи питања, испитаници су били у прилици да одговоре да ли се слажу или не са нашим предлозима у вези са видовима активности које би допринеле унапређењу сарадње између студената и професора, или да понуде личне конкретизације ових облика активности.

Када је реч о одговорима на питање експликативног типа, у којем је од испитаника тражено да формулишу сопствене предлоге који се односе на видове наставног ангажмана у смеру побољшања квалитета сарадње са професором главног/главних предмета, испитаници сматрају да је неопходна већа ангажованост професора, без прецизирања о томе у којим аспектима наставног процеса уочавају овај недостатак (17%); одређени број испитаника као корисне активности предлаже заједничке пројекте студената и професора различитог типа, у оквиру наставног плана и програма на ФМУ, као што су организација концерата, такмичења, научних скупова и семинара, округлих столова (14%). Ипак, велики број испитаника није желео да се изјасни на ово питање, што нас наводи на мисао о томе да испитаници нису подстакнути на активно промишљање о овим темама, те увиђамо одређени ниво пасивности у осмишљавању конкретних решења (69%).

На питања отвореног, неструктурираног типа, у којима су испитаници били у прилици да изложе своје мишљење и предлоге за ваннаставне активности које би имале позитиван ефекат на квалитет сарадње са професором, највећи проценат њих сматра да би им неки вид ваннаставних активности био од користи, без детаљне експликације (34%); упола мањи проценат њих сматра да им то не би помогло (14%), док извештајан број њих издваја да би волели да постоје заједничке посете концертима (11%) или стручне екскурзије и посете мастер класовима (6%).

Када је реч о процени нашег, понуђеног предлога да се у оквиру Факултета оформи одређени вид стручне педагошке/психолошке службе по узору на основне и средње школе, велики број испитаника је позитивно реаговао, будући да чак 69% испитаника сматра да би то било корисно. Троструко

мањи број њих сматра да им оваква служба не би била од користи (23%), а изванредан број испитаника сматра да то зависи од педагога/психолога који би обављао тај посао, као и од тога да ли би студенти имали бојазан да се обрате овој служби (графикон 5).

Графикон 5. Мишљење испитаника о формирању психолошке/педагошке службе

Примећујемо равнотежу између процента испитаника који сматра да би неки вид радионица оснажио њихову сарадњу са професором (54% да и 46% не). Испитаници су имали прилику да нам дају неки конструктиван коментар за крај. На ово питање је највећи број испитаника сугерисао да би требало ојачати сарадњу средњих музичких школа са Факултетом музичке уметности (11%), док је један од предлога који вреди издвојити био тај да и студенти треба да буду отворени за промене и да сарадња не може да се побољша „на силу”.

Закључна разматрања

На основу добијених резултата, сазнали смо да највећи број испитаника бира класу на основу препоруке свог наставника из средње школе (31%). С обзиром на то да на територији Београда не постоји званичан организован вид сарадње између средњих музичких школа и ФМУ, због чега се као доминантно издваја субјективно мишљење професора из средње школе, овај податак упућује на потребу побољшања комуникације између средњих школа и ФМУ, како би сви ученици имали прилику да се поближе упознају са професорима на ФМУ. Овакво наше мишљење је оправдано резултатима овог истраживања, будући да највећи број одговора иде у корист томе да су за добар одабир класе битне консултације са што већим бројем професора (60%), а потом и консултације са старијим колегама, као и припремни часови. Међутим, требало би да истакнемо податак да највећи број испитаника континуирано прати наставу у класи истог професора (86%), а такође намерава да код истог професора и остане у класи (86%), што ипак говори о томе да се препорука наставника из средње школе у највећој мери показала као адекватна.

Важни подаци које смо уочили говоре нам о недовољној ангажованости професора ФМУ по питању професионалног напредовања студената. Шо-кантан је податак да су сви испитаници који су до сада остварили солистичке концерте то учинили на сопствену иницијативу (100%) [sic!]. Ништа мање није изненађујући ни податак да је иницијатива професора недостајала и када су у питању били програми међународне размене студената и похађања мастер класова, будући да су и овде иницијативу превасходно преузимали студенти (60% за програме међународних размена и 74% за похађање мастеркласова). Овај податак који се односи на доминантност личне иницијативе студената, указује на потребу да професори уложе већи напор у развој професионалних вештина својих студената. Испитаници су претежно задовољни сарадњом са професором главног предмета, а као главни фактор успешности њихове сарадње истичу, пре свега компатибилност између професора и њих (37%). Као највећа потешкоћа у њиховој сарадњи у највећем проценту издваја се непрофесионалност (23%).

Сагледавајући резултате истраживања, наметнуло нам се неколико основних идеја које се тичу унапређења сарадње студент–професор. Наиме, верујемо да би формирање педагошко–психолошке службе на ФМУ у Београду допринело томе да се предупреди настајање потешкоћа у комуникацији, као и томе да се постојеће препреке које на било који начин ометају отворен дијалог студент–професор, превазиђу. Верујемо такође, да би наставни план и програм могао да се обогати некаквим обликом радионица, у којима би учествовали и професори и студенти, а на којима би се дискутовало о акутним изазовима, а које би се одвијале под будним оком педагога/психолога. Такав вид вођених и усмераваних дискусија могао би имати позитивно дејство, с обзиром на то да би у таквим околностима, чак и они студенти који из неког разлога можда немају довољно храбрости да лично изнесу своје мишљење могли, на основу других примера добити информације и одговоре на питања која их интересују. Тако би се један члан тријаде ученик–наставник–родитељ, од чије је интеракције у великој мери зависио успех ученика у основној и средњој музичкој школи (Вогуновић, 2010), могао заменити психологом/педагогом, те би она на високошколској установи гласила студент–професор–педагог/психолог. Требало би имати у виду и чињеницу да ангажовање извођача/студената у разним облицима оркестарског музицирања на ФМУ, понекад може бити веома стресно, с обзиром на често дуге и психофизички исцрпљујуће пробе. Управо би улога педагога/психолога била та да, захваљујући стручним и професионалним вештинама које поседује, помогне и посредује приликом решавања различитих видова интерперсоналних потешкоћа до којих неизоставно долази.

Заједничка посета студената и професора концертима, са каснијом дискусијом и изношењем својих утисака о истом, могла би бити један од облика наставних активности. Организација мастеркласова, у оквиру наставног плана и програма, или као облика ваннаставне активности, у којима би про-

фесорима као предавачима асистирали студенти, имала би неколико позитивних ефеката: од тога да се студенти мотивишу да своје извођење поставе на што вишем нивоу, до тога да би се у тим приликама упознали са практичним захтевима организовања оваквог вида стручног усавршавања и стекли вештине и знања о техничкој логистици и промоцији догађаја тог типа. Заједничко похађање студената и професора неких мастеркласова, такође би било плодотворно, а као вид мотивације за такве активности могао би послужити наставни план и програм, по којем би се сваки облик оваквог ангажовања вредновао одређеним бројем бодова за студенте (бодови за већ постојеће или нове предмете) и професоре, у стицању нових компетенција. Затим, заједнички наступ студената класе и професора на истом концерту (солистичко и оркестарско извођење) такође би водио ка усавршавању музичких вештина како студената тако и професора, на тај начин што би студенти добили подстицај да програм изведу што боље како би се *приближили* извођењу професора, док би професори били мотивисани тиме да постигну што уједначенији ниво интерпретације са студентима, с обзиром на то да би били *јавно вредновани* као ментори, *на лицу места*.

Имајући у виду чињеницу да се током високошколског наставног процеса у сфери музичког образовања, професори и студенти сусрећу са великим бројем изазова – који се односе како на квалитет самог педагошког рада, тако и на оспособљавање студената у будућем практичном музичком раду (соло/оркестарско извођаштво, научни рад) – верујемо да би посвећивање пажње овој теми, која се тиче превазилажења и савладавања различитих потешкоћа, у перспективи дало позитивне резултате, првенствено када је реч о континуираном процесу унапређења квалитета резултата у домену професионалне музичке праксе.

Литература

- Bogunović, Blanka (2010). *Muzički talenat i uspešnost*. Beograd: Fakultet muzičke umetnosti i Institut za pedagoška istraživanja.
- Bogunović, Blanka & Mirović, Tijana (2014). Visoko obrazovanje muzički darovitih: studentske procene kompetencija nastavnika. *Primenjena psihologija*, 7 (3), 469–491.
- Carey, Gemma & Grant, Catherine (2015). Teacher and student perspectives on one-to-one pedagogy: Practices and possibilities. *British Journal of Music Education*, 32 (1), 5–22. Приступљено: 17. 4. 2019, <https://core.ac.uk/download/pdf/143896914.pdf>
- Leman, Andreas, K., Sloboda, Džon E. & Vudi, Robert H. (2012). *Psihologija za muzičare*. Novi Sad–Beograd: Psihopolis Institut–Univerzitet umetnosti Beograd, Fakultet muzičke umetnosti.

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE COOPERATION BETWEEN STUDENTS AND PROFESSORS AT THE FACULTY OF MUSIC IN BELGRADE

The one-to-one model of individual instrument/singing teaching is indispensable in the training of musicians. The goals of this research are to: examine ways to enhance student-professor cooperation; examine how students of the Faculty of Music in Belgrade evaluate their relationship with the professor of the main subject(s)/mentor; formulate a proposal for a more optimal student-professor connection. The research was conducted by the application of the questionnaire, electronically, and a suitable sample was made by students of FMU in Belgrade. The majority of respondents believe that cooperation with the professor/mentor is excellent, but that greater involvement of the professor of instruments is necessary when it comes to solo concerts of students. We notice the dominance of students personal initiative in terms of international student exchange programs and master classes. At our suggestion that an expert service of pedagogues/psychologists should be established within the FMU, the majority of students responded positively.

Key words: student, professor, collaboration, FMU, questionnaire